

به نام خدا

جذاب نمودن درس انشا برای دانش آموزان در پایه ی پنجم

محقق: فراست سبحانی

نشریه شاپرک - شهریورماه ۸۷

مقدمه

انشا در لغت به معنی سخن آفریدن و نشو و نما دادن و بزرگ گردانیدن است و در اصطلاح ادبیات عبارت از نگارش جمله ها و عبارت هایی است که افکار و اندیشه نویسنده را به صورتی روشن و زیبا بیان کند تا خواننده آن ها را به آسانی بفهمد و برای او خوشایند باشد.

یکی از عوامل متعدد ناموفق بودن درس انشا نداشتن روش مناسب است. لزوم به کارگیری روش مطلوب در تدریس به اندازه ای است که بعضی از دست اندر کاران علوم تربیتی بهره گیری از روش های مناسب را مهم تر از دانش آن درس دانسته اند.

تلاش برای تدریس انشا امری ضروری و لازم است. در سر کلاس های ما تدریس به همان شیوه های سنتی تکرار مطالب گذشته است و از دیدگاه علوم تربیتی هر کاری که مکانیکی انجام شود کاری آموزشی نیست زیرا خلاقیت در آن وجود ندارد و تا خلاقیت نباشد مسائل اجتماعی، اقتصادی، صنعتی و سیاسی حل نمی شود و باید کاری کنیم که کلاس انشا تبدیل به کارگاه نوشتن شود.

بیان مسأله

پس از چند جلسه تدریس در درس انشا پایه پنجم به این نتیجه رسیدم که در طول سال های گذشته به درس انشا اهمیتی داده نشده بود زیرا دانش آموزان به آسانی نمی توانستند بنویسند و افکار خود را بیان نمایند و درس انشا برای آن ها جذابیتی نداشت. نارسایی حتی بر نحوه ی پاسخ دادن آن ها در دروس کتبی نیز اثر گذاشته بود. این مسئله فکر مرا به خود مشغول ساخته بود که به راستی چگونه می توانم دانش آموزان را با درس انشا آشتی دهم؟ و شیوه های اندیشیدن را پیرامون یک موضوع فراهم آورم؟ و کلاس انشا را از حالت خشک و سرد بیرون بیاورم؟ و با استفاده از روش های مختلف، تجربیات اولیا همکاران و مشاوران و متخصصین تعلیم و تربیت دانش آموزان را از منزلگاه مراحل تفکر تحلیل، ترکیب، نقادی و نوآوری و ابداع بگذرانم؟ و به پرورش قدرت تفکر و تحلیل آن ها بپردازم.

گردآوری اطلاعات و شواهد (۱)

برای حل این مشکل ابتدا به جمع‌آوری تجربیات اولیا دانش‌آموزان در ارتباط با درس انشا پرداختم و در جلسه‌ی ارتقا کیفیت آموزگاران در آبان ماه مسئله را مطرح نمودم و از تجربیات همکاران محترم به‌خصوص مدیر مدرسه استفاده نمودم.

و در این رابطه به مطالعه‌ی کتاب‌های مختلف از جمله: آیین نگارش، ره‌یافت‌های آموزشی و تربیتی در درس انشا، خودآموز روش تدریس مهارت نوشتن در دوره‌ی ابتدایی، خودآموز روش تدریس زبان فارسی، شیوه‌های خلاق آموزش انشا و آموزش خاطره‌نویسی پرداختم.

پیشینه‌ی تحقیق در مورد درس انشا

نتایج تحقیق سیر تاریخی درس انشا در کتاب‌های درسی مدارس ایران از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۷۳ کاری از سید حسین محمدی حسینی نژاد به شرح ذیل است:

۱- به دلیل این که در کار تألیف کتاب‌های درسی به‌ویژه انشا هیأت‌های علمی- تخصصی نظارت نداشته‌اند، توجه جدی و پیگیر به این درس نشده است، ۲- کتاب‌های راهنمای انشا عملاً فاقد یک برنامه عملی و هدف‌دار برای درس انشا می‌باشد و ۳- دانش‌آموزان در تمام مقاطع این درس را دوست دارند و آن را جدی تلقی می‌کنند.

تجزیه و تحلیل اطلاعات شواهد (۱)

پس از بررسی نظرات اولیا و همکاران به این نتیجه رسیدم در درس انشا موانع زیادی وجود دارد که برخی از آن‌ها عبارتست از:

- ۱- ضعف فرهنگ مطالعه
- ۲- جایگاه نداشتن فرهنگ انتقاد و رواج فرهنگ تملق
- ۳- فرهنگ جرأت نداشتن و اتکا به خانواده برای ابراز ایده‌ها و آرا و هجوم به مسائل و برآورد راه‌حل و ارائه آن‌ها

- ۴- عدم وجود تشویق کارساز و مناسب
- ۵- ارزش نگذاشتن به نوشته‌های ابتدایی
- ۶- ملموس نبودن موضوعات و مسائل مورد بحث و تکراری بودن آن‌ها
- ۷- همکاری نامناسب خانواده‌ها
- ۸- عدم وجود ارزیابی دقیق از درس انشا
- ۹- ذاتی و ارثی پنداشتن امر خلاقیت و ابداع

۱۰- مشخص نبودن جایگاه درس انشا در برنامه‌ی درسی به صورت اعتقادی و سهل الوصول بودن و در اختیار گرفتن آموزش آن و نیز زمان آن برای تکمیل دروس دیگر

چگونگی انجام کار

برای جذاب بودن درس انشا و تشویق دانش آموزان به خوب نوشتن و شکوفا کردن استعداد نوشتن آن‌ها و اینکه بتوانند بهترین واژه‌ها را در جمله‌های مناسب قرار دهند تا متنی روان و زیبا از نظر ساختار زبانی درست نموده باشند، فعالیت‌های ذیل را در سر کلاس انشا به اجرا در آوردم:

۱- ساخت کیسه‌ی جادویی و قرار دادن اشیا مختلف از جمله ساعت، کاغذ، سوزن، مداد و ... که دانش آموز با انتخاب وسیله‌ی مورد نظر به طور تصادفی باید در مورد آن انشایی بنویسند.

۲- خواندن یک قصه یا داستان به صورت نیمه‌تمام و حدس زدن پایان آن به صورت نوشتاری توسط دانش آموزان برای تقویت اعتماد به نفس

۳- سخنرانی در مورد مسائل روزمره حداقل روزی ۳ دقیقه توسط یکی از دانش آموزان که به مسائل اجتماعی، فرهنگی و مشکلات جامعه‌ی امروز می‌پرداخت.

۴- دادن تصاویر به گروه‌ها و انشای گروهی در مورد تصاویر و نقاشی‌ها

۵- ارائه دفتري با جملات زیبا که دانش آموزان به تناسب به جمع‌آوری مطالب نوشتاری ادبی زیبا می‌پرداختند.

۶- جمع‌آوری ضرب‌المثلها و کلام‌های شیرین گذشتگان

۷- توصیف محیط اطراف مانند کلاس، گل، مدرسه و ... به زبانی ساده و توجه به جزئیات آن

۸- تهیه‌ی دفتر خاطرات و نوشتن خاطره‌هایی که از لحاظ ادبی ارزش داشته باشند.

۹- تشویق دانش آموزان با عناوینی (همچون هزار آفرین نویسنده‌ی کوچک، با افکار بزرگ شما آینده‌ای باشکوه رقم می‌خورد و آفرینشی بهتر و خلاقیتی زیباتر را برای شما آرزومندم).

۱۰- آشنایی با نویسندگان بزرگ و آثار آن‌ها

۱۱- خلاصه‌نویسی کتاب‌های جذاب و در خور فهم

۱۲- بردن دانش آموزان به دامن طبیعت و گردش علمی و ارائه گزارش در روز بعد

۱۳- دادن موضوعاتی از قبیل: «ای کاش...»، «اگر به جای معلم، مدیر، رئیس جمهور و ... بودید»

۱۴- نوشتن انشای تحقیقاتی و محقق بار آوردن دانش آموزان

۱۵- توصیف یک روز مطلوب و خوب و به یادماندنی

۱۶- سفر رویایی به سیارات منظومه شمسی

۱۷- موضوع انشا در مورد کشف چیزهایی که تا کنون بشر به آن دست نیافته است

۱۸- آموزش آیین نگارش به دانش آموزان

۱۹- تبدیل کلاس به کارگاه نوشتن

۲۰- جمع آوری نمونه نثرهای زیبا و ادبی و خواندن آن با شور و احساسات در کلاس

گردآوری شواهد (۲)

اجرای شیوه‌های پیش‌بینی شده به طور محسوس از بهبودی وضع موجود حکایت داشت. از تحولی که در دانش آموزان به وجود آمده بود با توجه به رضایت اولیا و اظهار نظر مثبت همکاران اکنون دانش آموزان به راحتی می‌نوشتند، درباره‌ی مسائل روز اظهار نظر می‌نمودند و در سر صف انشاهای زیبایی خود را به مناسبت‌های مختلف می‌خواندند. شواهد نشان می‌داد که کارهای گروهی بسیار موثر واقع شده بود و کلاس انشا جذابیت زیادی برای دانش آموزان داشت.

پیشنهادات

- ۱- باید کوشید تا کلاس انشا که مادر تمام دروس است دارای برنامه و طرحی مناسب در ابعاد گوناگون آموزشی باشد.
- ۲- مشکلات و تنگناها و علل افت و نارسایی کلاس انشا به درستی بررسی و تحلیل گردد و راه‌حل‌های مناسب و علمی برای رهایی از این شرایط نامناسب مطرح شود. (ره‌یافت‌های آموزشی و تربیتی در درس انشا سیدحسین حسینی نژاد)
- ۳- شیوه‌های مناسب نگارش و انشا به دانش آموزان شناخته شود.
- ۴- مجموعه‌ی تجربه‌های موفق، روش‌های مطلوب و شیوه‌هایی که معلمان موفق در این زمینه داشته‌اند جمع‌آوری، بازیابی و بررسی شود
- ۵- فرهنگ مطالعه رواج یابد و در ساعت انشا از مطالعه و کتابخوانی و فرهنگ انتقاد استفاده شود
- ۶- تشویق اولیا و مربیان در ارتباط با نوشته‌های دانش آموزان
- ۷- برگزاری المپیادهای انشانویسی
- ۸- بحث و تبادل نظر، پرسش و پاسخ در درس انشا
- ۹- بهترین انشاها در سر صف خوانده شود و مورد تشویق مناسب قرار گیرد